

Matej  
HRIBERŠEK

KLASIČNI JEZIKI  
V SLOVENSKEM ŠOLSTVU  
1921–1926

*Izvoleček*

Kmalu po koncu 1. svetovne vojne in ustanovitvi države SHS je v okviru šolskih reform nova oblast znova začela temeljito posegati v pouk obeh klasičnih jezikov. Rezultat teh posegov so številni poskusi reformiranja pouka in krčenja števila ur latinskega in grškega jezika. Največji pritisk sta ob klasična jezika doživela v obdobju 1921–1926.

*Abstract*

Soon after the end of World War I and the foundation of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, the new government began to interfere in the teaching of the two classical languages through school reforms. This interference resulted in many attempts at reforming the teaching process and reducing the number of hours allotted to instruction in Latin and Greek. The greatest pressure was brought to bear on the classical languages in the period from 1921 to 1926.

Veliko vznemirjenje je v šolske kroge po l. 1920 vnesla objava devetih točk predloga načrta za reformo srednje šole (predlog je pripravil državni Prosvetni svet) v beograjski »Politiki« 4. junija 1921<sup>1</sup>; na osnovi teh točk naj bi ožji prosvetni svet ministrstva izdelal zakonski načrt. Za klasične jezike sta bili aktualni prvi dve točki. Prva točka je predvidevala popolno ukinitvev pouka klasičnih jezikov v vseh nižjih gimnazijah, tudi klasičnih, in uvedbo pouka živega jezika od I. razreda naprej. Druga točka je v V. razredu predvidevala delitev srednje šole na 3 smeri: klasično gimnazijo, realko in realno gimnazijo. V klasični gimnaziji bi bila poleg živega jezika, ki so se ga dijaki začeli učiti v nižji gimnaziji, obvezna tudi latinščina, grščina pa bi bila (enako kot verouk) fakultativna; v realni gimnaziji bi bila latinščina obvezna v zelo majhnem obsegu.<sup>2</sup> Predlagani osnutek je bil prilagojen srednješolskim razmeram v Srbiji, ki bi se s to reformo zelo malo spremenile; pouk latinščine bi ostal skoraj nespremenjen, nekaj pa bi pridobila grščina, ki je v srbskih gimnazijah prej niso poučevali (na oddelku za klasično filologijo Filozofske fakultete v Beogradu ni bilo nobenega srbskega študenta, prav tako ne v historičnem seminarju, kjer so brali Prokopija). Za Slovenijo je načrt pomenil prepolovitev števila ur

<sup>1</sup> Prim. tudi Dolenc (1996), 157.

<sup>2</sup> *Reforma naše srednje šole*. J, 12. junija 1921.

obeh klasičnih jezikov.<sup>3</sup> Ljubljanska sekcija Profesorskega društva je prosila Glavno upravo Profesorskega društva, naj posreduje, da bi pri reformi srednjih šol lahko sodelovali tudi slovenski strokovnjaki, vendar odgovora ni bilo.<sup>4</sup>

Število ur, odmerjenih klasičnima jezikoma v Sloveniji l. 1921:<sup>5</sup>

a) na humanističnih gimnazijah

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
latinščina	8	7	6	6	6	6	5	5
grščina	–	–	5	4	5	5	4	5

b) na realnih gimnazijah

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
latinščina	6	6	6	6	6	6	5	5

Dvaindvajsetega septembra 1921 je Višji šolski svet na redni seji sprejel sklep o uvedbi neobvezne grščine na realnih gimnazijah. Sklep, ki so mu nedvomno botrovala prizadevanja filologov, je določal, da se grščino dijaki lahko učijo od IV. razreda naprej, predvideni pa so bili trije tečaji; v Ljubljani se je moralo za izvajanje tečaja prijaviti vsaj 15 učencev, drugod pa vsaj 10 učencev.<sup>6</sup>

Med 25. in 27. septembrom 1921 je v Zagrebu potekal II. kongres jugoslovanskih profesorjev. Kongres je odprl prosvetni minister Svetozar Pribičević, glavni akter in pobudnik srednješolskih reformnih prizadevanj; minister je s svojim govorom, katerega osrednja tema je bila ideja narodne enotnosti na vseh področjih, tudi šolskem, požel veliko navdušenje.<sup>7</sup> Slovenska delegacija je na kongres odpotovala v prepričanju, da bo tema razprav tudi reforma srednjega šolstva, vendar kljub zagotovilom vprašanje srednješolske reforme ni prišlo na dnevni red. Zato je na zadnjem zborovanju dr. Janez Samsa prosil za besedo in predlagal, da bi kongres izjavil, naj humanistična gimnazija načeloma ostane in sicer vsaj v tistih mestih, kjer sta dve gimnaziji, tako da lahko starši izbirajo med humanistično ali realno gimnazijo. Svoj predlog je utemeljil z enakimi razlogi, kot so jih dve leti prej navajali zagovorniki humanistične gimnazije (Debevec, Dolenc) ob prvem predlogu enotne nižje srednje šole: s kontinuiteto kulture in vrednostjo antičnega humanizma s posebnim ozirom na novonastalo državo. Pri tem se je skliceval na željo ljubljanske sekcije Profesorskega društva in na odločno željo večine Slovencev. Proti

<sup>3</sup> Černič, I.: *K nameravani reformi srednjih šol*. S, 11. junija 1921.

<sup>4</sup> Osana (1922), 277.

<sup>5</sup> Vajda (1921), 453.

<sup>6</sup> *Seja višjega šolskega sveta*. J, 23. septembra 1921; Dolenc (1996), 161.

<sup>7</sup> *II. kongres jugoslovanskih profesorjev*. J, 27. septembra 1921; *Minister Pribičević o naši šoli in učiteljih*. J, 28. septembra 1921.

Samsovemu predlogu je nastopil dr. Fran Šturm, profesor na ljubljanski realki, z izjavo, da ni res, da si večina Slovencev želi obstanek humanistične gimnazije, in da Slovenija ne potrebuje idealov antičnega humanizma, ampak si želi jugoslovanski humanizem. Razvnetost slovenskih predstavnikov je ublažila izjava podpredsednika kongresa (in predsednika ljubljanske sekcije Profesorskega društva) dr. Valentina Koruna, da niti dr. Samsa niti dr. Šturm nista natančno tolmačila želja Slovenije. Šturmove izjave je podirala vsa utemeljevanja privržencev humanistične izobrazbe, zato je bil odziv nanjo buren.<sup>8</sup> Šturm je v SN podal svojo razlago omenjenega dogodka.<sup>9</sup> Glede esence samega humanizma sta si bila s Samsom enotna, nista pa se strinjala z načinom, kako doseči njegovo pravo razumevanje. Svojo izjavo o jugoslovanskem humanizmu je Šturm utemeljeval z idejo, da bi se moralo težišče humanizma s pouka klasičnih jezikov prenesti na pouk drugih predmetov, zlasti zgodovine in materinščine. Samsove utemeljitve naj bi z vztrajanjem pri antičnih idealih mejile že na fanatizem. Polemiko o tem dogodku je zaključil sam Samsa z obsežnim pojasnilom, s katerim je zavrnil Šturmove očitke.<sup>10</sup> Samsa je predsednik odbora ljubljanske sekcije Profesorskega društva dr. Valentin Korun dejansko pooblastil, naj zastopa stališče o ohranitvi nekaj humanističnih gimnazij; prav tako je bil odbor mnenja, da s tem izražajo voljo večine slovenskega profesorstva. Ideja o jugoslovanskem humanizmu se je – če lahko sklepamo na osnovi prispevka – porodila iz Šturmovega odkritega jugoslovanofilstva oz. srbofilstva; iz njegove razlage pa ni razvidno, ali je šlo za njegovo lastno mnenje ali za splošno mnenje realčnih profesorjev. Vprašanje humanistične izobrazbe in humanistične gimnazije kot njene glavne nosilke je spet postalo aktualna tema razprav in polemik.<sup>11</sup>

V začetku januarja 1922 je prosvetno ministrstvo vsem srednješolskim zavodom v Sloveniji poslalo *Nacrt zakona o srednjih šolama u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca*, ki ga je pripravil Glavni prosvetni svet; učiteljski zbori naj bi učni načrt, ki je bil tiskan samo v cirilici, preučili in do 23. januarja pripravili predloge za morebitne spremembe. Objava načrta zakona je sprožila val polemik že zato, ker pri oblikovanju načrta zakona Slovenci in Hrvati niso bili soudeleženi,<sup>12</sup> pa tudi naglica, s katero so morali šolniki predelati načrt, in številne pomanjkljivosti v njem so spodbudile vrsto kritičnih nastopov; zagovorniki sprememb so se oglašali le redko.

<sup>8</sup> Dr. J. D. [= Jožef Debevec]: *Jugoslovanski humanizem*. S, 2. oktobra 1921.

<sup>9</sup> prof. dr. Fran Šturm: *Jugoslovanski humanizem*. SN, 9, oktobra 1921. Prim. tudi Dolenc (1996), 164.

<sup>10</sup> dr. I. Samsa: *Klasični in jugoslovanski humanizem*. S, 15. in 18. oktobra 1921.

<sup>11</sup> Najodmevnejša je bila razprava dr. Janka Bezjaka *O humanistični izobrazbi*; gl. PZ 19 (1921), 38–74.

<sup>12</sup> Pedagog: *Načrt zakona o srednjih šolah*. I. S, 13. januarja 1922.

Učni načrt je izhajal iz tendence po zmanjševanju zahtevnosti šole, s čimer je po mnenju nasprotnikov reforme zarezal v eno njenih bistvenih nalog: da s svojo težavnostjo opravi potrebno selekcijo. Ni naključje, da sta bila pri tem najbolj na udaru prav latinščina in grščina; predmeta so gojili najbolj intenzivno, odmerjenih jima je bilo največ ur in dijaki, ki so bili uspešni pri teh predmetih, so bili praviloma boljši tudi pri drugih predmetih in so v celoti dosegali boljši učni uspeh.<sup>13</sup> Zato je bilo v očeh strokovne javnosti še toliko bolj nedopustno, da je prosvetna uprava pri pridobivanju mnenj glede reformiranja pouka ponovila pristop reformnih gibanj v Avstriji pred reformo 1908/09 in za mnenje prosila tudi dijaštvo. Utemeljitev, da gre za spremembe v imenu narodne in kulturne enotnosti, so zagovorniki humanistične gimnazije zavrnila kot navadno puhlico.<sup>14</sup> Za zagovornike humanistične gimnazije je bil najbolj sporen 4. člen, ki je določal uvedbo enotne nižje srednje šole brez pouka klasičnih jezikov; latinščina bi bila vključena v predmetnik šole v višji klasični in realni gimnaziji (v obeh kot obvezni predmet, v realni gimnaziji v zmanjšanem obsegu), grščina pa bi postala fakultativni predmet. Veliko pripomb je bilo tudi na nejasno zastavljeni in pomanjkljivi učni načrt.<sup>15</sup> Z uveljavitvijo takšnega zakonskega predloga bi Slovenci in Hrvati ostali brez tradicionalno uveljavljenih humanističnih gimnazij, namesto njih pa bi dobili srednje šole, za katere ni bilo jasno, kaj naj bi se v njih poučevalo. Učni načrt ni natančno določal učnih predmetov (razen tistih, katere bi napovedane spremembe direktno zadele, med njimi latinščino in grščino), hkrati pa je bil tako kot celoten predlog zakona zastavljen na skrajnem centralizmu, ker so bile vse odločitve glede srednjega šolstva, tudi odločitve o učnem načrtu, v celoti prepuščene prosvetnemu ministru; med njim in vodstvi šoli ni bilo predvidene nobene vmesne instance z izjemo Glavnega prosvetnega saveta, ki pa je bil samo posvetovalno telo brez zakonito določene sestave in domene.<sup>16</sup> Edina prednost uvedbe enotne nižje srednje šole je bila, da bi lahko dijak nižjih razredov prestopil na katero koli drugo gimnazijo, kar je bilo v prid le uradnikom in državnim uslužbencem, ki so se pogosto selili; to pa je sprožilo tudi vprašanje enotnega učnega jezika. Kritiki predvidenih reformnih ukrepov so bili glede načrta zakona enotni: če pride do uveljavitve predlaganih sprememb, bo to pomenilo smrt humanistične gimnazije.<sup>17</sup>

<sup>13</sup> To je pokazala tudi raziskava o specifični nadarjenosti za posamezne predmete in njenem vplivu na splošni uspeh; prim. Vajda (1922), 309, 311, 313.

<sup>14</sup> Glonar, J.: *Šolska reforma in kulturni problem naše države*. Jsla, št. 29 (5. februarja 1922), 2.

<sup>15</sup> Vajda, F.: *Načrt zakona za srednje šole*. J, 15. januarja 1922.

<sup>16</sup> Osana (1922), 278–279; F. R.: *Načrt zakona o srednjih šolah*. III. S, 19. januarja 1922.

<sup>17</sup> F. R.: *Načrt zakona o srednjih šolah*. II. S, 14. januarja 1922; F. R.: *Vzgojni cilji naše šole*. S, 20. januarja 1922.

Proti načrtu zakona se je najprej izreklo Društvo prijateljev humanistične gimnazije na svojem 1. rednem občnem zboru 31. januarja, na katerem so se udeleženci soglasno izrekli proti načrtovanim spremembam. Na zboru je dr. Josip Pipenbacher predaval o 4. členu predlaganega načrta in negativnih posledicah njegove morebitne uveljavitve za pouk klasičnih jezikov.<sup>18</sup> Društvo so podprli tudi nekateri univerzitetni profesorji; prof. dr. Rado Kušej, profesor na pravni fakulteti, in dekan medicinske fakultete prof. dr. Alfred Šerko, oba zagovornika humanistične gimnazije, sta se v časopisju obrnila tudi na širšo javnost in opozorila na pomen humanističnih študij in pouka klasičnih jezikov ter eksperimentalni značaj predlaganih reformnih ukrepov, s katerimi bo v veliki meri prizadet tudi visokošolski študij.<sup>19</sup> Opozoril na padec kvalitete srednješolskega pouka, ki bo z verižno reakcijo povzročil padec kvalitete visokošolskega študija, je bilo vse več.<sup>20</sup>

Dan pozneje, 1. februarja, je imela izredni občni zbor ljubljanska sekcija Profesorskega društva, na kateri so udeleženci razpravljali o novem učnem načrtu; največ pozornosti je bilo posvečene oblikovanju stališča glede uvedbe enotne nižje srednje šole. Ob tem vprašanju so se udeleženci razdelili v 3 skupine. Prva skupina na čelu z dr. Leopoldom Poljancem in dr. Franom Šturmom je v duhu narodne enotnosti in z ozirom na preobremenjeno mladino zagovarjala sprejetje bolj ali manj nespremenjenega načrta; druga skupina na čelu s prof. Franom Jeranom je predlagala kompromis: realke in realne gimnazije naj se preoblikujejo po novem načrtu, humanistične gimnazije pa naj se ohranijo v nespremenjeni obliki (ta predlog se je ob reformi dejansko tudi uveljavil); tretja skupina na čelu z dr. Josipom Westrom pa je zagovarjala stališče, naj obstoječi srednješolski tipi ostanejo, meščanske šole pa naj se preoblikujejo v nepopolne srednje šole in sicer tako, da bi lahko nadarjeni učenci s teh šol po dodatnem izpitu iz latinščine prestopili v V. razred realne ali – po dodatnem izpitu iz grščine – tudi v V. razred humanistične gimnazije. Westrov predlog je bil sprejet z 1 glasom prednosti pred Jeranovim (30:29). Sklenjeno je tudi bilo, da sekcija pošlje v Glavni prosvetni svet dva zastopnika, da pojasnita omenjene predloge; za pojasnitev Westrovega predloga je bil izbran dr. Josip Pipenbacher, za pojasnitev Jeranovega pa avtor sam.<sup>21</sup> Wester je utemeljitev svojega predloga, povezano s prikazom položaja šolstva v Sloveniji, objavil tudi v časopisju.<sup>22</sup>

<sup>18</sup> *Prosveta za humanistično gimnazijo*. J, 1. februarja 1922.

<sup>19</sup> Šerko, A.: *Nihar!* S, 7. februarja 1922; Kušej, R.: *Izstradana znanost*. SN, 8. februarja 1922.

<sup>20</sup> Beranič, D.: *Boj proti humanistiki*. Jsla, št. 51 (3. marca 1922), 2.

<sup>21</sup> *Slovenski profesorji in načrt srednješolskega zakona*. J, 2. februarja 1922; *Izredni občni zbor profesorskega društva sekcije Ljubljana*. S, 2. februarja 1922; Baskar (1988), 98–99.

<sup>22</sup> Wester, J.: *Naša srednja šola – na prevahu*. I, II, III. SN, 5., 7. in 8. februarja 1922.

Sedmega februarja se je v Ljubljani sestal Višji šolski svet, ki je na osnovi predlogov učiteljskih zborov in mnenja *ad hoc* izbranega odseka razpravljal o predlaganem zakonskem načrtu. Glavna tema je bil sporni 4. člen. Dr. Leopold Poljanec je v svojem referatu enako kot na občnem zboru Profesorskega društva zagovarjal uveljavitev predloga enotne nižje srednje šole, v duhu enotnosti pa je referat zaključil s krilatico: »En narod, ena država, ena šola!« Poljančev predlog je na glasovanju premagal Westrovega z 10 glasovi za in 4 proti; proti so glasovali prof. dr. Anton Medved, rektor bogoslovnega semenišča Ignacij Nadrah, dr. Josip Pipenbacher in dr. Josip Wester.<sup>23</sup> Dr. Pipenbacher je na seji ob zagovoru ohranitve obstoječih srednješolskih tipov kot rešitev predlagal, naj se v Ljubljani poskusno ustanovi en zavod, ki bi izvajal predvidni načrt enotne nižje srednje šole, in če bi se izkazal za boljšega, bi nato z njim nadomestili stari sistem. Predlog je bil zavrnjen.<sup>24</sup>

Po seji se je znova razvnel časopisni spopad glede vprašanja, vloge in pomena humanistične gimnazije in humanistične izobrazbe ter glede poteka zadnjih dogodkov, še zlasti seje Višjega šolskega sveta; glavna tarča liberalnega časopisja je bil najdejavnejši zagovornik humanistične gimnazije, dr. Josip Pipenbacher;<sup>25</sup> ta je napade uspešno zavračal in branil humanistična načela.<sup>26</sup> Nasprotnike pouka klasičnih jezikov in njihovega pomena za humanistično vzgojo je enako kot l. 1919 podprl tudi »črna ovca« v filoloških vrstah, ravnatelj novomeške realne gimnazije Amat Škerlj.<sup>27</sup>

Razmere so govorile vse prej kot v prid humanistiki; tesnobno vzdušje v vrstah njenih zagovornikov se najbolje zrcali iz Sovretovega *Predgovora* k prevodu Sofoklovega *Kralja Ojdiipa*, kjer v dramatičnem opisu, kako se bo začelo prvo poglavje v romanu bližnje prihodnosti z naslovom *Poslednji humanist*, podaja temno vizijo prihodnosti klasičnih jezikov in napoveduje njihov umik v obrobje.<sup>28</sup>

Leto 1923 je zaznamovalo precejšnje zatišje; polemike glede predlaganega načrta zakona so se – razen redkih odmevov in kritik v časopisju – umirjale.<sup>29</sup> Šolniki so se v zagovor ohranitve humanistične gimnazije in

<sup>23</sup> Wester (1927), 7–8; Wester, J.: *Naša srednja šola – na prevalu. I., II., III.* SN, 5., 7. in 8. februarja 1922; Dolar (1925), 77–78.

<sup>24</sup> Pipenbacher, J.: *Še o reformi srednje šole.* SN, 23. februarja 1922.

<sup>25</sup> D. M.: *»Slovenec« in naše srednje šole.* SN, 18. februarja 1922; *»Narodov poročevalec«: Debata o ureditvi srednjih šol.* SN, 26. februarja 1922.

<sup>26</sup> Profesor: *Vprašanje humanistične gimnazije. (Odgovor gospodu D. M. v »Slovenskem narodu 18. t. m.«).* S, 18. februarja 1922; Pipenbacher, J.: *Še o reformi srednje šole.* SN, 23. februarja 1922.

<sup>27</sup> Škerlj, A.: *Humanizem v srednji šoli. (Pro in kontra).* J, 26. februarja 1922.

<sup>28</sup> Sophokles: *Kralj Oidípūs.* Tragedija v petih dejanjih. Prevedel Anton Sovrè. Ljubljana 1922, 5–8.

<sup>29</sup> Npr. Zorman, F.: *O načrtu zakona o srednjih šolah. I., II.* S, 22. in 23. avgusta 1923.

pouka klasičnih jezikov redko oglasili,<sup>30</sup> strokovna javnost pa je od tega obdobja naprej pozornost vse bolj usmerjala na analize reform po drugih evropskih državah in primerjavo teh z jugoslovanskimi.<sup>31</sup> Med filologi sta bila v tem obdobju najbolj dejavna Josip Pipenbacher in Josip Wester; slednji je srednješolsko problematiko predstavljal javnosti s predavanji, med katerimi je bilo najodmevnejše predavanje na Ljudski univerzi v Ljubljani 16. decembra 1923, ki je izšlo tudi kot posebna publikacija.<sup>32</sup> Ohranitev humanistične gimnazije so podprli tudi udeleženci petega katoliškega shoda v Ljubljani l. 1923; na pobudo, ki jo je v svojem referatu *O srednjih šolah* dal prof. Josip Osana, je bila v sklepno resolucijo vključena tudi zahteva, naj se humanistična gimnazija ohrani neokrnjena zaradi kulturne vloge Jugoslavije kot mosta med vzhodom in zahodom ter glede na kulturno-zgodovinski in etični pomen poznavanja grške in rimske antike za naš narod.<sup>33</sup>

Stanje srednjega šolstva v Sloveniji konec l. 1923:<sup>34</sup>

<i>vrsta šole</i>	<i>št. šol</i>	<i>št. razredov, oddelkov</i>	<i>št. učnih oseb</i>	<i>št. učencev</i>
humanistične gimnazije	4	52	92	1839
realne gimnazije	8	76	143	2394
reaki v Lj. in Mb.	2	30	53	1094

Pričakovane predložitve načrta srednješolskega zakona narodni skupščini v obravnavo l. 1922 ni bilo; do konca šolskega l. 1923/24 je na področju šolstva nastopilo zatišje, ki so mu botrovale politične razmere. Zaradi unitaristične politike Svetozarja Pribičevića so se l. 1922 začeli spori in razkol v JDS (Jugoslovanski demokratični stranki). Nikola Pašić je sestavil novo, začasno vlado, da bi izvedla parlamentarne volitve; minister za prosveto v tej vladi je bil Miloš Trifunović, ki je ostal na tem položaju do l.

<sup>30</sup> (anon.): *Za klasične jezike u našim srednjim školama*. NV 31 (1923), 189–191.

<sup>31</sup> Nekateri prispevki: Pasarić (1923a) (Anglija); Pasarić (1923b) (Francija); P.: *Slobodan izbor naučnih predmeta u višim srednjim školama u Pruskoj*. NV 31 (1923), 269–270; P.: *Reformna srednja škola u Engleskoj*. NV 31 (1923), 270–271; (anon.): *Reforma srednje škole u Italiji*. NV 31 (1923), 421–423. Kasneje: Bosanac (1924) (Češkoslovaška); (anon.): *Nove naučne osnove za srednje škole u Francuskoj i Italiji*. NV 32 (1924); Kraljević, I.: *Još malo o reformi srednješkolske nastave u Francuskoj*. NV 32 (1924), 235–237; (anon.): *Srednješkolska reforma u Madžarskoj*. NV 32 (1924), 371; (anon.): *Nacrt smjernica za reformu belgijske srednje škole*. NV 32 (1924), 371–373; (anon.): *Reforma srednje škole u Švedskoj*. NV 32 (1924), 373–374; *Rušerjenje humanistične gimnazije v Nemčiji*. SN, 9. januarja 1924; *Sijajna zmaga humanistične gimnazije v Prusiji*. SN, 9. avgusta 1924; *K pouku latinščine*. S, 25. decembra 1924; *Reforma srednjih šol v Češkoslovaški*. J, 22. februarja 1925; I. P. (1925a) (Francija); P (1925b) (razne evropske države); Pasarić (1925) (Češkoslovaška); Petz (1928) (Avstrija); Sušnik (1927/28) (Avstrija); Magarašević (1930) (Avstrija).

<sup>32</sup> Wester (1923), zlasti 3–14 (položaj srednjega šolstva in pouk jezikov).

<sup>33</sup> *Peti katoliški shod v Ljubljani*. V Ljubljani 1924, 83–87, 319–320.

<sup>34</sup> Erjavec, F.: *Slovensko šolstvo*. Sml 3 (1924), 236.

1924. Trifunović je Pribičevićeve šolske zakonske predloge umaknil iz skupščinske procedure in začel s pripravo svojih, najprej s pripravo predloga srednješolskega zakona, ki ni prinašal ničesar bistveno novega. Kritiko si je predlog prislužil zaradi nameravanega centraliziranja uprave srednjega šolstva, saj so bile po njem srednje šole podrejene neposredno prosvetnemu ministru, ki je odločal o še tako nepomembnih zadevah, kar je zbuvalo upravičeno bojazen, da bo glede na nestalnost šolske uprave vsak prosvetni minister srednje šole popravljaj in preoblikoval po svojem okusu in političnem prepričanju.<sup>35</sup>

Zatišje, ki je zaznamovalo l. 1923, se je nadaljevalo tudi v prvi polovici l. 1924; klasični jeziki so bili predmet občasnih prispevkov v časopisju,<sup>36</sup> še vedno pa je zelo odmevalo Westrovo predavanje decembra 1923 na ljudski visoki šoli.<sup>37</sup> Tega leta je Wester (takrat višji šolski nadzornik) začel pisati svoje dnevnik o šolstvu,<sup>38</sup> na osnovi uradnih dokumentov pa je izdal tudi pravilnik za nižji in višji tečajni izpit. Nižji tečajni izpit (mala matura) je bil pogoj za prestop v višji tečaj; dijaki so ga opravljali iz slovenskega jezika, srbskega ali hrvaškega jezika, domovinoznanstva (narodna zgodovina in zemljepis), drugega jezika (na gimnazijah in realnih gimnazijah iz latinščine) in matematike. Višji tečajni izpit (velika matura) je bil namenjen preverjanju uspešnosti pouka, posameznikovega osebnega napredka in sposobnosti učencev za samostojni študij na fakultetah. Na gimnazijah in realnih gimnazijah je pisni del obsegal sestavek iz slovenskega jezika, prevod iz živega jezika v slovenščino, prevod iz latinščine (na humanistični gimnaziji so smeli kandidati izbirati med latinščino ali grščino), prevod iz srbohrvaščine v slovenščino in matematično nalogo. Za prevod iz latinščine oz. grščine je bil izbran krajši, na humanističnih gimnazijah pa daljši in težji odlomek iz enega od klasičnih prozskih piscev; kandidati so pri prevajanju lahko uporabljali slovar. Ustni del so opravljali iz vseh naštetih predmetov; pri latinščini oz. grščini je obsegal prevod ter stvarno in slovnično razlago predloženega odlomka, vzeteza iz piscev, ki jih je predvideval učni načrt.<sup>39</sup>

<sup>35</sup> Prim. tudi Erjavec, F.: *Slovensko šolstvo*. Sml 3 (1924), 239.

<sup>36</sup> G. O.: *Naše srednje šole*. SN, 1. februarja 1924; *Učni načrt v I. in II. razredu srednjih šol*, S, 24. avgusta 1924.

<sup>37</sup> »pr«: *Doba propadanja naše srednje šole*. S, 18. februarja 1924.

<sup>38</sup> NUK, Ms, inv. št. 17/61 – Wester, Josip. *Zapuščina. Dnevniki o našem šolstvu. I. 1924–1933. II. 1933–1941*. V dnevnikih je Wester načrtno zapisoval dogodke, povezane s šolstvom, zbiral časopisne izrezke in drugo gradivo (pisma, vabila ipd.). Zapiske z zbranim gradivom, ki kaže, da je očitno nameraval napisati pregled šolske zgodovine tega obdobja, so še neobdelani; nedvomno bodo dragoceno gradivo za raziskovalce šolske zgodovine, saj osvetljujejo ozadje mnogih dogodkov pojavnega reformiranja srednjega šolstva. V teh dogodkih je Wester kot priznan strokovnjak vseskozi aktivno sodeloval.

<sup>39</sup> Wester (1924), 5, 10, 14–15, 21–22.



Leta 1924 je Pribičević spet prevzel prosvetno ministrstvo in julija izdal odredbo, naj se z začetkom šolskega l. 1924/25 pouk v I. in II. razredu na vseh srednjih šolah v državi razen na humanističnih gimnazijah izenači; s tem bi se učni programi vseh srednjih šol prilagodili učnemu načrtu srbskih gimnazij.<sup>40</sup> Odredba ni stopila v veljavo, ker je Pašičeva vlada še isti mesec odstopila, mandat za sestavo nove vlade pa je dobil demokrat Ljuba Davidović.<sup>41</sup> Za prosvetnega ministra je bil imenovan Anton Korošec, ki je odredbo svojega predhodnika razveljavil z utemeljitvijo, da se z reformo srednje šole počaka do uveljavitve novega srednješolskega zakona. Odredba je bila sporna tako s pravnega kot tudi pedagoškega vidika; s pravnega vidika je kršila 13. člen srbskega srednješolskega zakona iz l. 1912,<sup>42</sup> ki je določal, da se za učence, ki so se začeli šolati po določenem učnem načrtu in programu, ta ne more spremeniti, s pedagoškega vidika pa je bila sporna zato, ker ni upoštevala načela postopnosti in je predvidevala istočasno poenotenje tudi v II. razredu, katerega učenci so se v prejšnjem šolskem letu učili po starem učnem načrtu.<sup>43</sup> Novembra 1924 je padla tudi Davidovičeva vlada; novi mandat je kralj podelil spet Nikoli Pašiću, prosvetno ministrstvo pa je spet prevzel Pribičević, ki je 14. novembra izdal odredbo, s katero je obnovil julijski ukaz in določil, da se morajo predvidene spremembe izvršiti do 1. decembra.<sup>44</sup>

Odlok je ponovno sprožil burne odmeve ne le zaradi same uveljavitve (in s tem odprave latinščine v realnih gimnazijah), ampak tudi zato, ker naj bi bil uveljavljen sredi leta.<sup>45</sup> Za slovenske šolnike sta bili nesprejemljivi tudi dejstva, da pri odločanju v Glavnem prosvetnem savetu ni bilo nobenega Slovenca in da je odlok kršil 13. člen še veljavnega srbskega zakona o srednjih šolah z dne 4. julija 1912, ki je določal, da se sprejeti učni načrt in predmetnik ne smeta spremeniti za učence, ki so se začeli po njem učiti.<sup>46</sup> Josip Wester je odpotoval v Beograd prosit ministra dr. Žerjava, naj posreduje pri Pribičeviću, da se ukaz prekliče.<sup>47</sup>

Šestindvajsetega decembra se je zbral razširjeni odbor ljubljanske sekcije Proforskega društva; seje so se udeležili zastopniki vseh slovenskih srednjih šol, ki jih je prizadela sprememba učnega načrta. Odbor se je

<sup>40</sup> Velikonja (1928), 720–721.

<sup>41</sup> Dolenc (1996), 177–196.

<sup>42</sup> Prim. Wester, J.: *Naša srednja šola – na prevalu. II.* SN, 7. februarja 1922.

<sup>43</sup> Wester (1927), 9.

<sup>44</sup> Dolenc (1924/25), 171; Wester (1927), 9–10; Velikonja (1928), 270–271; Baskar (1988), 101–102.

<sup>45</sup> Timotej [=J. Debevec]: *Razruševanje našega šolstva.* S, 16. novembra 1924; *Doba upadanja naše srednje šole.* S, 19. novembra 1924; prim. tudi –gd–: *Zanimljiv nacrt naučne osnove.* NV 33 (1925), 170–172.

<sup>46</sup> *Najnovejše Pribičevićeve naredbe glede srednje šole.* S, 3. decembra 1924.

<sup>47</sup> Dolenc (1924/25), 171.

soglasno izrekel proti spremembi učnega načrta; srednje šolstvo naj se ne spreminja, dokler parlament ne sprejme novega šolskega zakona. Kljub temu so se udeleženci posvetovali tudi o načinu, kako izvesti reformo v primeru, če bi Westrovo posredovanje v Beogradu ne prineslo rezultatov. Dogovorili so se za sestanke zastopnikov posameznih strok, na katerih bi oblikovali stališče do reforme, pri čemer bi se morali interesi posameznih strok podrediti učnemu načrtu; skušali bi tudi ugotoviti, kakšne uspehe je imela ustanovitev realnih gimnazij l. 1919.<sup>48</sup> Glede klasičnih jezikov je bilo poudarjeno, naj se gojijo še naprej, predmet razprave pa je bila tudi želja Prekmurcev, da bi se realna gimnazija v Murski Soboti preoblikovala v humanistično, ker je med učenci vladalo veliko zanimanje za učenje grščine.<sup>49</sup>

Prosvetni oddelek je 22. novembra poslal ustno obvestilo, da se ukaz v Sloveniji ne bo izvajal;<sup>50</sup> Wester je s svojim posredovanjem uspel, vendar – kot se je kasneje izkazalo – samo začasno. Kljub temu so nekatera ravnateljstva 27. novembra prejela ministrski odlok; ta je bil 3. decembra z novim odlokom spet preklican, do nadaljnje odredbe pa je ostal v veljavi dotedanji učni načrt.<sup>51</sup> V začetku decembra je prišel v Ljubljano ministrski nadzornik Katič, da bi preveril, ali se reforma izvršuje.

Sledil je teden zatišja do 10. decembra, ko je bil v »Slovenskem narodu« objavljen v ustaljenem slogu reformistov nepodpisan članek v podporo reforme.<sup>52</sup> Pribičević je vztrajal pri izvršitvi odloka. Zato je Wester 9. decembra spet odpotoval v Beograd, da bi poskusil preprečiti nadaljevanje sprememb, »Slovenec« pa je pozval starše, naj podprejo prizadevanja zagovornikov humanistike.<sup>53</sup> Enajstega decembra je bil občni zbor Društva prijateljev humanistične gimnazije; udeleženci so enodušno nastopili proti reformi in poslali v Beograd brzojavko kralju Aleksandru s prošnjo, naj se odredba ukine vsaj do končne zakonite ureditve srednješolskega vprašanja.<sup>54</sup>

Poziv »Slovenca« k vključitvi staršev je dal dobre rezultate; predstavniki staršev so se nekajkrat oglasili v časopisju,<sup>55</sup> vrhunec pa so njihova prizadevanja dosegla 18. decembra, ko so dvorni svetnik B. Bežek, odvetnik Božidar Vodusek in predsednik Zveze trgovskih gremijev za Slovenijo Ivan

<sup>48</sup> Dolenc (1924/25), 176.

<sup>49</sup> *Iz našega srednjega šolstva*. S, 28. novembra 1924; Dolenc, I.: *Srednješolska reforma in politika*. S, 30. decembra 1924.

<sup>50</sup> *Najnovejše Pribičevićeve naredbe glede srednje šole*. S, 3. decembra 1924.

<sup>51</sup> *Naše srednje šole se do preklica ne spreminijo*. S, 5. decembra 1924.

<sup>52</sup> *K reformi srednješolskega pouka*. SN, 10. decembra 1924. Članek je napisan kot pismo očeta, ki je vesel reforme, ker njegov sin porabi preveč časa za latinščino in mu ne ostaja čas za druge predmete.

<sup>53</sup> *Pribičevićeva »reforma« srednje šole spet grozi*. S, 11. decembra 1924.

<sup>54</sup> S, 13. decembra 1924.

<sup>55</sup> S, 14. decembra 1924; *Slovenski starši! (Glas iz kroga staršev)*. S, 17. decembra 1924.

Jelačin ml. povabili starše na posvetovanje proti omenjeni reformi; posvetovanje je bilo napovedano za soboto, 20. decembra.<sup>56</sup>

V časopisju se je spet razvnel dvoboj med zagovorniki reforme in zagovorniki humanistične izobrazbe z že ustaljenimi očitki. Zagovorniki reform so v duhu zблиževanja Srbov, Hrvatov in Slovencev in poenotenja sistema srednjega šolstva na ozemlju celotne države podpirali reduciranje pouka latinščine kot pedagoško in didaktično upravičeno ter kritizirali preobloženost srednješolcev (in sploh inteligence) s teoretičnim znanjem, pretiranost in neekonomičnost študija klasičnih jezikov, ki dajeta premalo praktičnega znanja.<sup>57</sup> Latinščina v nižjih razredih naj bi popolnoma ubijala in kvarila veselje do študija,<sup>58</sup> ukrepi pa naj bi razbremenili dijake, da ne postanejo »sužnji latinskih slovníc«. <sup>59</sup> V vsej izrazitosti se je pokazala še ena lastnost kritikov, ki se je vedno znova pojavljala še naslednjih 60 let: avtomatsko povezovanje latinščine s Cerkvijo in klerikalizmom, ki mu je botrovalo dejstvo, da je bilo med zagovorniki humanistične izobrazbe veliko privrženecv klerikalne stranke in cerkvenih predstavnikov. Posredovanje ministra Antona Korošca (ki je postal eden glavnih krivcev) je kritike še podžgalo; njegova odprava Pribečevičevega odloka je v očeh kritikov takoj dobila izrazito politično konotacijo, kar se je pokazalo v očitkih, da gre pri nasprotovanjih reformam za klerikalno zaroto, s katero skušajo klerikalci spolitizirati vprašanje srednje šole, katere namen ne sme biti »produkcija lemenatarjev«. <sup>60</sup>

Zagovorniki klasično-humanistične izobrazbe (med njimi izstopa Ivan Dolenc) se niso več spuščali v utemeljevanje pomena klasičnih jezikov za humanistično izobrazbo; bolj so se osredotočili na same reformne zahteve. Ponovili so že znane ugovore: izenačitev nižjih srednjih šol zaradi lažjega prehajanja otrok z zavoda na zavod je aktualna le za otroke uradnikov in častnikov, ki se morajo pogosto seliti; glede na to, da reforma izhaja iz izenačitve s srednješolskim sistemom v Srbiji, je treba upoštevati neprimerno težji nivo slovenskih šol v primerjavi s srbskimi. Po vzoru Pipenbacherjevega predloga, podanega 7. februarja 1922 na seji Višjega šolskega sveta,<sup>61</sup> je bil dan predlog, da bi na realnih gimnazijah ustanovili

<sup>56</sup> *Vabilo na posvetovanje staršev, ki imajo svoje sinove (hčere) na ljubljanskih realnih gimnazijah (V Ljubljani, dne 18. decembra 1924)* (Iz zapuščine Josipa Westra – NUK, Ms, inv. št. 17/61).

<sup>57</sup> A.B.: *Nemščina in latinščina na srednjih šolah. (Dopis iz krogov slovenskih staršev)*. J, 18. decembra 1924; *Reforma naših srednjih šol*. SN, 18. decembra 1924.

<sup>58</sup> *Vprašanje poduka v naših srednjih šolah. (Dopis iz profesorških krogov)*. J, 20. decembra 1924.

<sup>59</sup> *Slovenski starši, ne dajte se varati! Klerikalci bi radi tudi naše dijake zlorabili kot svoje agitatorje*. J, 19. decembra 1924.

<sup>60</sup> *Reforma naših srednjih šol*. SN, 20. decembra 1924; *Vprašanje poduka v naših srednjih šolah. (Dopis iz profesorških krogov)*. J, 20. decembra 1924; J, 21. decembra 1924.

<sup>61</sup> Pipenbacher, J.: *Še o reformi srednje šole*. SN, 23. februarja 1922.

reformne oddelke oz. vzporednice, v katerih bi poučevali po novem učnem načrtu, kar bi omogočalo primerjavo uspešnosti.<sup>62</sup> Posledica uveljavitve Pribičevičevega odloka bi bila ukinitve nižje realne gimnazije in uveljavitev enotne nižje srednje šole za realno gimnazijo in realko; ta enotna nižja srednja šola bi bila – realka.<sup>63</sup> Dolenc je poiskal podporo tudi med visokošolskimi učitelji; našel jo je v dr. Rihardu Zupančiču, profesorju matematike, ki je absolutno podprl klasično izobrazbo, zlasti odmevna pa je bila njegova izjava, da je ob primerjavi usposobljenosti absolventov realk in gimnazij za matematični študij ugotovil, da so absolventi klasičnih gimnazij vedno in povsod neprimerno boljši kakor absolventi realk.<sup>64</sup>

Dvajsetega decembra zvečer se je v dvorani sodne palače v Ljubljani začel protestni shod, ki so ga v imenu staršev sklicali Bežek, Vodušek in Jelačin. Shoda se je udeležilo veliko zagovornikov klasične izobrazbe (med udeleženci je bil tudi škof Jeglič), pa tudi predstavnikov opozicije, zlasti profesorjev z ljubljanske realke na čelu z ravnateljem realke Mazijem, ki je zastopal tudi prosvetno upravo. Shod je odprl dvorni svetnik Bežek; Jelačin in Vodušek sta pojasnila namen shoda in se v svojih nastopih osredotočila na pomen latinščine in njeno koristnost, nato pa so nastopili predstavniki opozicije. Sledila je diskusija, ki je zaradi nasprotujočih si mnenj, medklicev in provokacij postajala vse bolj žolčna, zato je Bežek po dveh urah shod prekinil.

Udeleženci shoda so se na predlog Ivana Jelačina obrnili na kralja, naj vpliva na prosvetnega ministra; predlagana je bila tudi prošnja na ministra Žerjava, pritožba na državni svet in vloga na prosvetnega ministra. Prošnjo na kralja je takoj podpisalo 54 podpisnikov; objavljena je bila tudi v časopisju s pobudo, naj starši tudi v drugih mestih podpišejo enake prošnje in jih naslovijo na kralja ali pošljejo Društvu prijateljev humanistične gimnazije.<sup>65</sup> Edini odgovor na pobudo je prišel iz Celja; celjski starši so Pribičevičev odlok podprli.<sup>66</sup> Med najvidnejšimi udeleženci shoda je bil podpolkovnik v pokoju Martin Colarič, ki je s svojimi nastopi požel največ odobravanja, zlasti s predlogom, naj bo prošnja na kralja pisana v slovenščini, in z opozorilom na do tedaj še neomenjeni finančni vidik reforme; Pribičevičev ukaz je označil kot norčevanje iz staršev in njihovega denarja (zaradi že kupljenih učbenikov).<sup>67</sup>

<sup>62</sup> *Preurejanje naših srednjih šol*. S, 19. decembra 1924.

<sup>63</sup> I. D. [= Ivan Dolenc]: *Nekaj pripomb k sedanji srednješolski reformi*. S, 20. decembra 1924.

<sup>64</sup> Dolenc, I.: *Klasična izobrazba in znanstveniki. Vseučiliški profesor dr. Rihard Zupančič o pomenu klasične izobrazbe za bodoče znanstvenike*. S, 18. decembra 1924.

<sup>65</sup> *Reforma naših srednjih šol*. S, 23. decembra 1924.

<sup>66</sup> *Celjski starši za reformo pouka v realnih gimnazijah*. J, 30. decembra 1924.

<sup>67</sup> *Posvetovanje staršev, prizadetih po srednješolski reformi*. S, 21. decembra 1924; *Sestanek radi reforme realnih gimnazij. Ljubljana 20. decembra*. J, 21. decembra 1924; Dolar (1925), 78; Wester (1927), 8–12.

Po zborovanju se je polemika znova prenesla v časopisje; med udeleženci shoda sta bila od zagovornikov klasike najbolj na udaru škof Jeglič in Ivan Jelačin (zborovanja naj bi se udeležila zgolj iz političnih in ekonomskih razlogov),<sup>68</sup> od opozicije pa prof. Dolžan in zlasti dr. Šturm (»režimski kimavec«).<sup>69</sup> Polemika za ministrski odlok<sup>70</sup> in proti njemu<sup>71</sup> se je nadaljevala vse do konca leta, vendar je postajalo vse bolj jasno, da bo s predvidenim datumom (8. januar 1925, po božičnih počitnicah) ministrov odlok dejansko stopil v veljavo. To je pomenilo izenačenje nižje realne gimnazije in realke ter postopno uveljavljanje realne gimnazije kot prevladujočega srednješolskega tipa; pripombe, da realna gimnazija (čeprav ji je bila javnost najbolj naklonjena) ni čist tip, ampak polovičarski kompromis med gimnazijo in realko, niso bile upoštevane.<sup>72</sup>

Z 8. januarjem so napovedane spremembe v srednjih šolah za izenačitev pouka v nižji gimnaziji stopile v veljavo z izjemo humanističnih gimnazij (Ljubljana, Maribor, Šentvid) in z izjemo kranjske gimnazije, kjer so bile uveljavljene z začetkom 2. semestra. Spremembe so uvajali postopoma. Takoj je nastopilo izenačenje v I. in II. razredu; odpravljen je bil pouk latinščine in nemščine in v II. razredu stara zgodovina, kot obvezna predmeta sta bila uvedena francoščina (od II. razreda naprej) in petje (v I. in II. razredu). S šolskim l. 1925/26 se je izenačitev nadaljevala v III. razredu z uvedbo narodne zgodovine (odpadla je latinščina, nemščina in občna zgodovina (srednji vek)). S šolskim l. 1926/27 je izenačitev dosegla

<sup>68</sup> M.A.C.: *Hinc illae lacrimae*. J, 23. decembra 1924.

<sup>69</sup> *Romanski filolog proti latinščini*. S, 25. decembra 1924.

<sup>70</sup> *Božične počitnice. Nevesel vzdih k veselim praznikom. (Iz roditeljskih krogov)*. J, 24. decembra 1924; *K reformi naših srednjih šol*. SN, 24. decembra 1924; *Prispevek k reformi naših srednjih šol*. SN, 25. decembra 1924; *Jugoslovenstvo je humanizem*. SN, 25. decembra 1924; *Preustroj realnih gimnazij*. J, 11. januarja 1925 (povzetek članka A. Jeršinoviča, ravnatelja celjske realne gimnazije, v »Novi dobi«); *Mariborska nedelja*. J, 6. januarja 1925 (kratek kritičen članek na klasične jezike ob predvajanju filma o Heleni v mariborskem kinu Stari grad); *O naših šolah*. SN, 22. februarja 1925 (o slabih učnih rezultatih prve polovice šolskega leta).

<sup>71</sup> Zanimiva sta zlasti 2 članka: Db. [= Jožef Debevec]: *Sokrat pred poroto Slovencev*. S, 23. decembra 1924, ki je v slogu *Sokratove apologije* satirično dramatisirano poročilo o sestanku 20. decembra (Sokrat pooseblja celotno klasično in humanistično kulturo in klasične jezike), in *K reformi naših srednjih šol. (Dopis iz vseučiliških krogov)*. *Audiatur et altera pars*. SN, 23. decembra 1924, ki je edini članek v liberalnem časopisju, ki zagovarja pomen klasičnih klasičnih jezikov. Gl. tudi: *K pouku latinščine*. S, 25. decembra 1924; *Dubrovčani za klasično gimnazijo*. S, 6. januarja 1925 (o zborovanju staršev v Dubrovniku za ohranitev klasične gimnazije); *Iz krogov prizadetih staršev*. S, 8. januar 1925 (o začetku izvajanja reforme in mnenju pravnikov, da pritožba sodi na Državni svet); *Prosvetna diktatura*. S, 13. januar 1925 (kritika reforme kot poniževanja umskega in moralnega nivoja mladine ter atentat na srednjo šolo); *Iz knjige: Antični in moderni svet*. S, 27. januar 1925 (prevod 2. poglavja: Ali se kot narod smemo docela izogniti študiju klasičnih jezikov?).

<sup>72</sup> Ozvald, K.: *Donesek k srednješolski reformi. (Nekoliko načelnih pripomb)*. S, 1. januarja 1925.

še IV. razred; odpadli sta latinščina in nemščina, nadaljeval se je pouk narodne zgodovine, uvedena je bila higiena. S tem šolskim letom je bilo v I. in II. razred uvedeno obvezno lepopisje (2 uri tedensko), za učenke pa od I. do IV. razreda ročno delo (2 uri tedensko). Z izločitvijo latinščine (njeno vodilno vlogo pri jezikovnem pouku je prevzela materinščina),<sup>73</sup> obče zgodovine in uvedbo francoščine so se slovenske nižje srednje šole izenačile s srbsko nižjo gimnazijo; na težave, ki so se pojavile s šolskim l. 1927/28 pri prehodu prve generacije novega programa iz nižje v višjo gimnazijo, zlasti ob izbiri humanistične gimnazije (sicer so se učenci lahko odločali med gimnazijskim, realnogimnazijskim in realnim tipom), ko so se dijaki brez znanja klasičnih jezikov priključili gimnazijcem, ki so imeli za sabo že štiri leta pouka latinščine, učna uprava ni pomislila.<sup>74</sup>

Predlog reformnega učnega načrta se je udeležil, njegova uzakonitev je postala vprašanje časa.<sup>75</sup> Polemike glede vprašanja reforme so bile redke (npr. predavanje prof. Ivana Dolenca 25. januarja 1925 na ljudski univerzi v Ljubljani).<sup>76</sup> Zagovorniki humanistične izobrazbe so se posvetili analizam ukrepov, zlasti vprašanju razmerja med latinščino in francoščino; pouk slednje v realnih gimnazijah se je začel 3 leta pred začetkom pouka latinščine, mnenja reformistov o tem, kakšen pomen ima učenje latinščine za pouk francoščine, pa so bila deljena kljub načelnemu priznavanju pomena klasičnih jezikov za učenje romanskih jezikov. Z zagovornike humanistike je bilo vprašanje brezpredmetno.<sup>77</sup>

## LITERATURA

- BASKAR (1988) – Baskar, B.: *Latinščina in njeno izganjanje na Slovenskem*. KRT, Ljubljana 1988.
- BOSANAC (1924) – Bosanac, S.: *Srednješkolska nastava u Čehoslovačkoj republici*. NV 32 (1924), 148–151.
- DOLAR (1925) – Dolar, S.: *Reforma srednje šole*. PZ 22 (1925), 70–106.
- DOLENC (1996) – Dolenc, E.: *Kulturni boj. Slovenska kulturna politika v Kraljevini SHS 1918–1929*. Ljubljana 1996.

<sup>73</sup> Orožen (1930), 776, 779.

<sup>74</sup> Wester (1927), 11–13, 15–16; Dolenc (1924/25), 174–176.

<sup>75</sup> Prim. Novitović, J.: *O predlogu zakona o srednjim školama*. G(J)PD 5 (1925), 393–408; Turić (1926), 535–539.

<sup>76</sup> Klasični filolog [= Amat Škerlj?]: *Predavanje o šolski reformi*. SN, 27. januarja 1925.

<sup>77</sup> *Iz knjige: Antični in moderni svet*. S, 28. februarja 1925 (tri aktualne teme iz knjige: a) Ali naj se prične pouk francoščine poprej nego pouk latinščine?; b) Ali naj se prične pouk latinščine šele pozno z majhnim številom ur?; c) Stara zgodovina in domača zgodovina); *Štiri šolske naredbe*. (*Gospodu ministru prosvete v preudarek*). S, 25. avgusta 1925.

- DOLENEC (1924/25) – Dolenc, I.: *Srednješolska reforma*. Č 18/19 (1924/25), 168–181.
- G(J)PD – Glasnik Profesorskega društva. Od 1930: Glasnik Jugoslovenskega profesorskega društva
- J – Jutro
- Jsla – Jugoslavija
- MAGARAŠEVIČ (1930) – Magaraševič, B.: *Srednje škole u Austriji*. G(J)PD 10 (1930), 601–610.
- NUK – Narodna in univerzitetna knjižnica (Ms - Rokopisni oddelek)
- NV – Nastavni vjesnik. List za srednje škole
- OROŽEN (1930) – Orožen, J.: *Materinščina kot središče jezikovnega pouka v srednji šoli*. G(J)PD 10 (1930), 775–784.
- OSANA (1922) – Osana, J.: *Načrt zakona o srednjih šolah v kraljevini SHS*. Č 16 (1922), 277–284.
- P – Popotnik
- PASARIĆ (1923a) – Pasarić, J.: *Klasični jeziki u engleskim srednjim školama*. NV 31 (1923), 32–41.
- PASARIĆ (1923b) – Pasarić, J.: *Reforma srednje škole u Francuskoj*. NV 31 (1923), 93–104.
- PASARIĆ (1925) – Pasarić, J.: *Srednješkolska reforma u Čehoslovačkoj*. NV 33 (1925), 257–275.
- PZ – Pedagoški zbornik
- S – Slovenec
- SMI – Socialna misel
- SN – Slovenski narod
- SUŠNIK (1927/28) – Sušnik, L.: *Austrijska šolska reforma*. Č 22 (1927/28), 110–122.
- TURIĆ (1926) – Turić, J.: *O reformi srednje škole*. G(J)PD 6 (1926), 535–542.
- VAJDA (1921) – Vajda, F.: *Srednje in slične šole v Sloveniji*. G(J)PD 1 (1921), 332–335, 452–456.
- VAJDA (1922) – Vajda, F.: *Specifična nadarjenost za posamezne predmete*. G(J)PD 2 (1922), 309–313.
- VELIKONJA (1928) – Velikonja, N.: *Razvoj šolske uprave. V: Slovenci v desetletju 1918–1928*. Zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine. Uredil dr. Josip Mal. Izdala in založila »Leonova družba« v Ljubljani. Ljubljana 1928.
- WESTER (1923) – Wester, J.: *O naši srednji šoli*. Ljubljana 1923.
- WESTER (1924) – Wester, J.: *Pravila o nižjem in višjem tečajnem izpitu na srednjih šolah v Sloveniji*. Po uradnih virih priredil Jos. Wester. Ljubljana 1924.

WESTER (1927) – Wester, J.: Kriza naše srednje šole. Zapiski I. Ljubljana 1927.

## **The Classical Languages in the Slovene School System 1921–1926**

### Summary

The chaotic condition of the school system was an unfortunate legacy bequeathed to the Slovene system by Austria. The two classical languages were under the same pressure as ever, with the amount of time allotted to their instruction coming under constant criticism. Soon there emerged ideas about reforming secondary education, particularly about its unification for the entire state, with the chief initiative coming from the Minister of Education, Svetozar Pribičević. The secondary education reform began to be implemented in 1924, following numerous political changes, replacements, and heated debates on the issue. The classical gymnasiums (Slovenia had three at the time, one in Ljubljana, one in Maribor, and a private (episcopal) institution at Šentvid by Ljubljana) were not affected by these changes. Their implications, however, were more serious for Latin instruction at the so-called "Realgymnasiums" (i.e. gymnasiums with an emphasis on the modern languages or mathematics and the sciences), which was reduced in favour of lessons in the mother tongue, history, and French. These conditions were maintained (with occasional temporary modifications) until the end of World War II.

---

*Naslov:*

*dr. Matej Hriberšek*

*Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta*

*Aškerčeva 2*

*SI-1000 Ljubljana*

*e-mail: 1. matej.hribersek@guest.arnes.si*

*2. matej.hribersek@ff.uni-lj.si*